

Mgr. Magdalena Saláková: MUSICA POETICA LATINA aneb POVÁLEČNÁ VOKÁLNÍ TVORBA ČESKÝCH AUTORŮ NA SVĚTSKÉ LATINSKÉ TEXTY SE ZAMĚŘENÍM NA DÍLO JANA NOVÁKA

Oponentský posudek disertační práce

Dílo českého hudebního skladatele Jana Nováka zaujímá významné místo mezi předními hudebními skladateli 20. století. Přesto se s jeho skladbami setkáváme méně často, hudební veřejnost má málo příležitostí poznat mnohotvárnou, intelektuálně náročnou, invenčně pestroutvorbou jakož i seznámit se s bibliografií či kritickým hodnocením Novákovy tvorby. K této menší frekvenci provádění Novákových skladeb přispělo z velké míry odmítání jeho tvorby zejména v období po okupaci vojsky Varšavské smlouvy a následnou Novákovou emigrací. Vítám proto disertační práci Mgr. M. Salákové jako významný příspěvek k zaplnění mezery ve vědeckém zpracování Novákovy tvorby a pokládám toto téma za aktuální.

Disertační práce zhruba na 150 stránkách (včetně příloh) se zaměřuje na vokální dílo Jana Nováka a ve své monografii nepomíjí tendence, které určily směr a hodnoty skladatelova díla: osobnostní prvky a dobové souvislosti. S jejich hodnocením nás autorka seznamuje v prvních kapitolách své práce, stručně a výstižně charakterizuje dobové souvislosti od let poválečných až po současnost. Ačkoliv v centru práce stojí osobnost Jana Nováka, práce se zabývá i Novákovými současníky, skladateli, kteří i v období normalizace šli svou cestou bez ohledu na nepřízeň režimu. Jsou zde jmenováni zejména ti autoři, kterým je dosud věnováno minimum kritického zhodnocení.

Významným dílem práce poskytuje pozornost komplexní problematice zhudebnění latinských textů počínaje antikou, přes středověk, baroko až po novodobou problematiku včetně restituované latiny děl současných. Nebylo možno zahrnout do disertační práce celý okruh tvorby na latinské texty, autorka vyčlenila pro svou disertaci zhudebnění latinských světských textů, čímž se badatelský okruh zúžil a bylo možno věnovat se dané problematice mnohem hlouběji. Přesto se práce dotýká i dalších osobností – Petra Ebena, Zdeňka Lukáše, Aloise Piňose, Josefa Berga, Miloslava Ištvana. Těm jsou věnovány kratší, ale významově ucelené podkapitoly. Kromě nich jsou v závěru jmenováni další čeští skladatelé na světské latinské texty. Nechybí ani pojednání o souvislosti s evropskými skladateli stejného zaměření na zhudebnění latinských světských textů.

Významnou částí disertace je analytická část. Zde projevila autorka hlubokou znalost problematiky, podrobně analyzuje vybrané sborové cykly. Přehled o problémech moderní harmonie, melodiky, metra – to vše s vyústěním do výrazové složky díla ukazuje správné pochopení úlohy analýzy ne jako samoučelného rozboru a popisu, ale jako souboru výrazových prostředků užitých k adekvátnímu vyznění skladeb. Rytmičká struktura metra je přehledná vzhledem k časté homofonní sylabické faktuře, rozpis různorodých strofických útvarů je velmi pestrý, vždy však umožňující dobrou srozumitelnost textu. Ačkoliv autorka na několika místech konstatuje, že Novák pracuje s rozšířenou tonalitou, v analýze harmonické složky se spíše opírá o pojmenování a zařazení akordů podle jejich stavby, nikoliv podle byt

složitých harmonických funkcí. Nabízí se zde např. pohled na pozoruhodnou práci s tonalitou analyzované na s. 100 v ukázce ze závěru sedmého sboru, při čemž autorka pokládá sled septakordů a nonových akordů jako náznak bitonality ženských a mužských sborů. Tento výklad lze samozřejmě přijmout. V přehledné homofonní sazbě ukázky se však nabízí analyzovat sled harmonických funkcí, kdy závěr v ženských hlasech je tvořen klasickou kadencí autentického závěru, zatím co v mužských hlasech současně zní závěr plagální – obě složky se sejdou na tonice v G dur. Právě rozdělení obou závěrů mezi ženské a mužské hlasy posiluje sluchovou analýzu, posluchač vnímá jejich diferenciaci. Výsledkem je poslech kvalitativně bohatší. To však je poznámka marginální, nijak nesnižující podrobnou a odborně správnou analýzu ve všech jejích částech.

Disertační práce M. Salákové přináší řadu nových poznatků. Takřka osamoceně se věnuje dané problematice ve vymezené šíři, podrobně komentuje nejen sborovou tvorbu Jana Nováka na světské latinské texty, ale posuzuje ji v českém i evropském dobovém kontextu. Seznamuje nás se skladebnými principy Jana Nováka, je důvěrně seznámena se zákonitostmi latinského verše a umí čtenáře s těmito poznatky srozumitelně seznámit. Vědecky erudovaná práce má dosah do interpretační praxe, umožňuje snáze a správně uchopit interpretaci nejen Novákovy neoklasicistní rozšíření tonality.

Malá poznámka pro diskusi při obhajobě disertační práce: v některých částech práce se hovoří o českých skladatelích, Novák je někde ovšem charakterizován jako skladatel moravský. Chápu, že je zde míněno zřejmě místo Novákova narození i působení až do emigrace, ale čeština nemá jako např. němčina dvojí význam pro adjektivum český (místně böhmisch, národnostně tschechisch). Vzpomeňme, jak usilovně se Janáček o půl století dříve snažil, aby nebyl pokládán za skladatele „jen“ moravského, ale českého. Pro odborníky je to poznámka nepodstatná, ale pro posluchače neznalé Novákovy hudby by se mohlo zdát toto adjektivum jako poněkud limitující.

Jako oponenta mě zaujala bezchybná práce s náročným a obsáhlým poznámkovým aparátem i bohatý seznam vhodně volené bibliografie včetně internetových zdrojů. Užitečný je abecední rejstřík světských děl na latinské texty. K naprosté dokonalosti v případě tisku bych doporučil doplnění práce o jmenný rejstřík, což by uvítala řada autorů dalších tematicky podobných děl. Absence jmenného rejstříku však nesnižuje vysokou úroveň disertace.

Rád konstatuji, že stylistika disertace je adekvátní vědeckému dílu, odborné termíny jednoznačné a správně užití. V současné době pokleslého písemného i ústního projevu je nutno vyzdvihnout i jazykovou čistotu celého textu.

Jak je patrné z výše uvedeného textu posudku, práce dle mého názoru splňuje všechna kritéria kladená na disertační práci. Proto ji uznávám a jednoznačně doporučuji k obhajobě